

märka last

MTÜ Lastekaitse Liidu ajakiri

10/ 2014

Uuringu „Laste ja noorte osalus ja kaasamine koolis“ tutvustus

SÕPS toob käsitööhuvilised emad kokku

Marko Pikkat:
lapsi ei tasu alahinnata!

Kas Sinul ja Su lähedastel on helkur küljes?

Kas vanavanemad on kohustatud oma lapselapsi ülal pidama?

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 39

Osalisriigid rakendavad vajalikke abinõusid, et kaasa aidata mis tahes viisil hooletusse jäetud, eksploateerimise, kuritarvitamise, piinamise või muu julmuse, ebainimliku kohtlemise või relvakonflikti ohvriks langenud lapse psühholoogilisele ja kehalisele paranemisele ning ühiskonda tagasipöördumisele. Niisugune paranemine ja reintegratsioon peab toimuma lapse tervise, enesest lugupidamise ja eneseväärkuse taastumist soodustavas keskkonnas.

Toimetaja:
Mart Valner

Reporter: Kadi Hainas
Kujundaja: Katrin Nõu

Ajakirja kontakt: ajakiri@lastekaitseliit.ee
Ajakiri.lastekaitseliit.ee

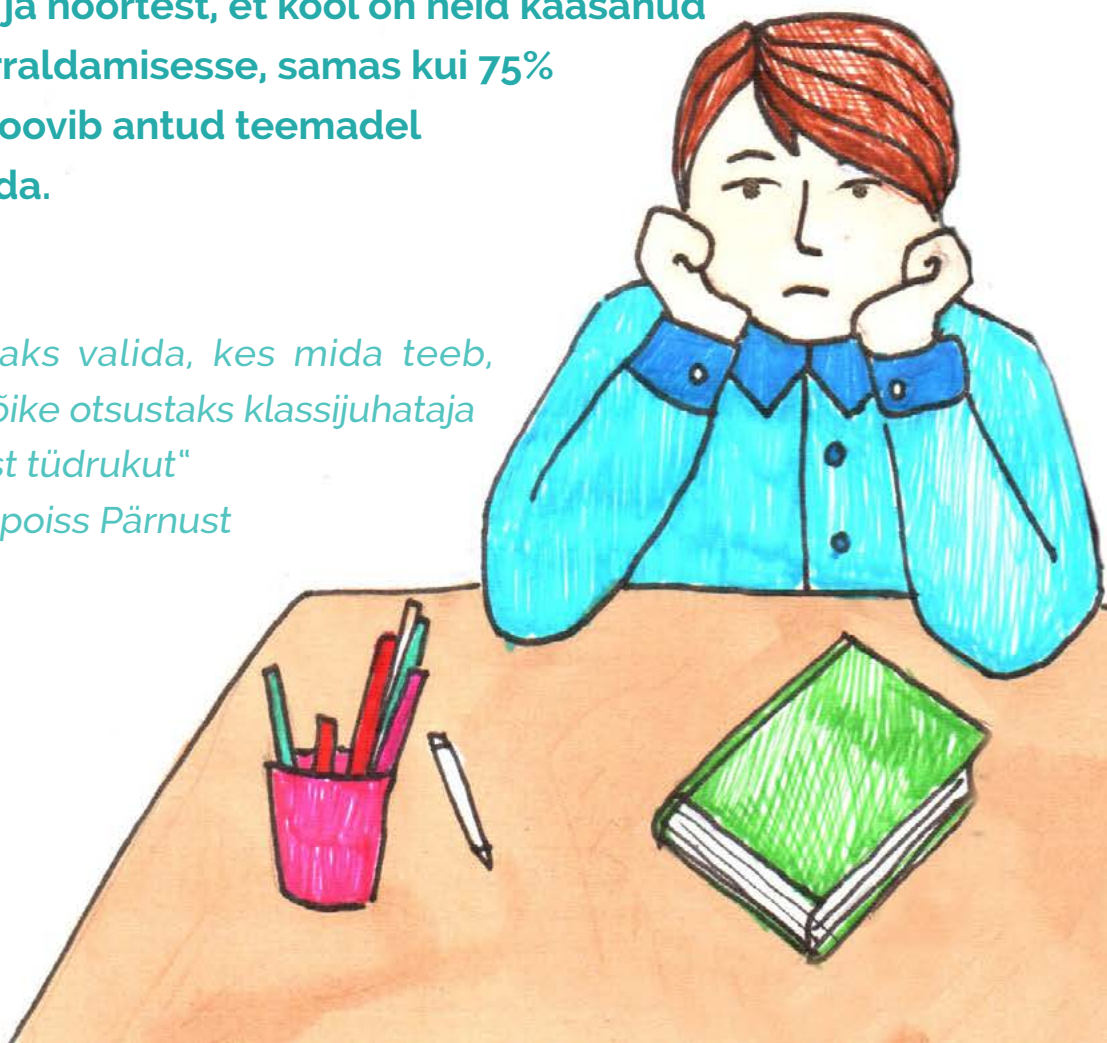
Väljaandja: MTÜ Lastekaitse Liit

Uuringu „Laste ja noorte osalus ja kaasamine koolis“ tutvustus

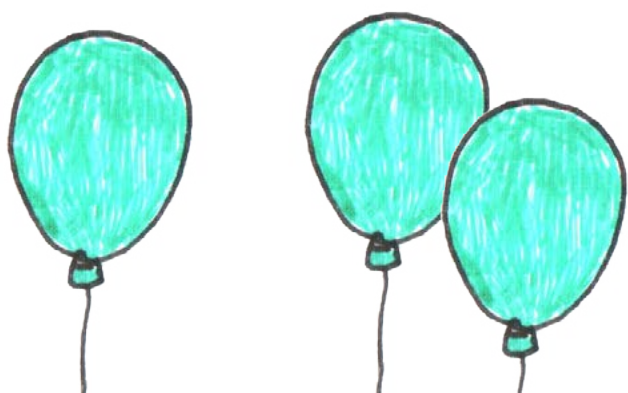
MTÜ Lastekaitse Liit poolt 20. novembril avaldatud uuringu „Laste osaluse toetamine ja kaasamine koolis“ (milles osales kokku 1787 last ja noort) tulemused kinnitavad, et õpilased peavad enda kaasamist koolielu korralduslikesse küsimustesse oluliseks. Kaks kolmandikku (66%) vastanutest kinnitas, et peab väga (27%) või üpris (39%) oluliseks, et õpilastelt küsitakse arvamust koolielu korraldamise kohta. Murelikuks teeb asjaolu, et küsitluses kinnitas paraku ainult 33% lastest ja noortest, et kool on neid kaasanud koolielu korraldamisesse, samas kui 75% õpilastest soovib antud teemadel kaasa rääkida.

„See, et antaks valida, kes mida teeb, mitte nii et kõike otsustaks klassijuhataja ja kolm viielist tüdrukut“

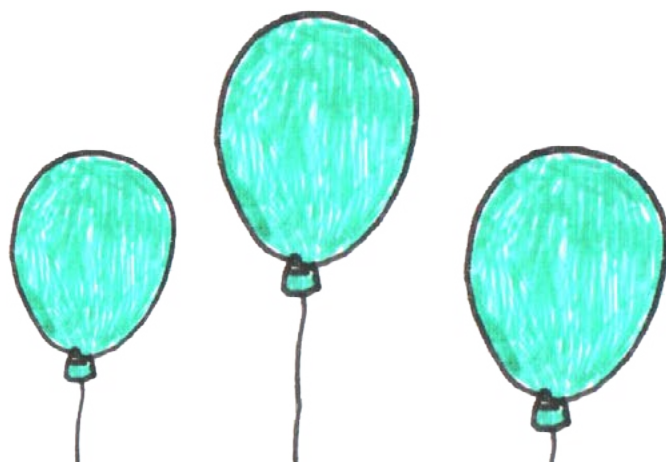
- 14-aastane poiss Pärnust

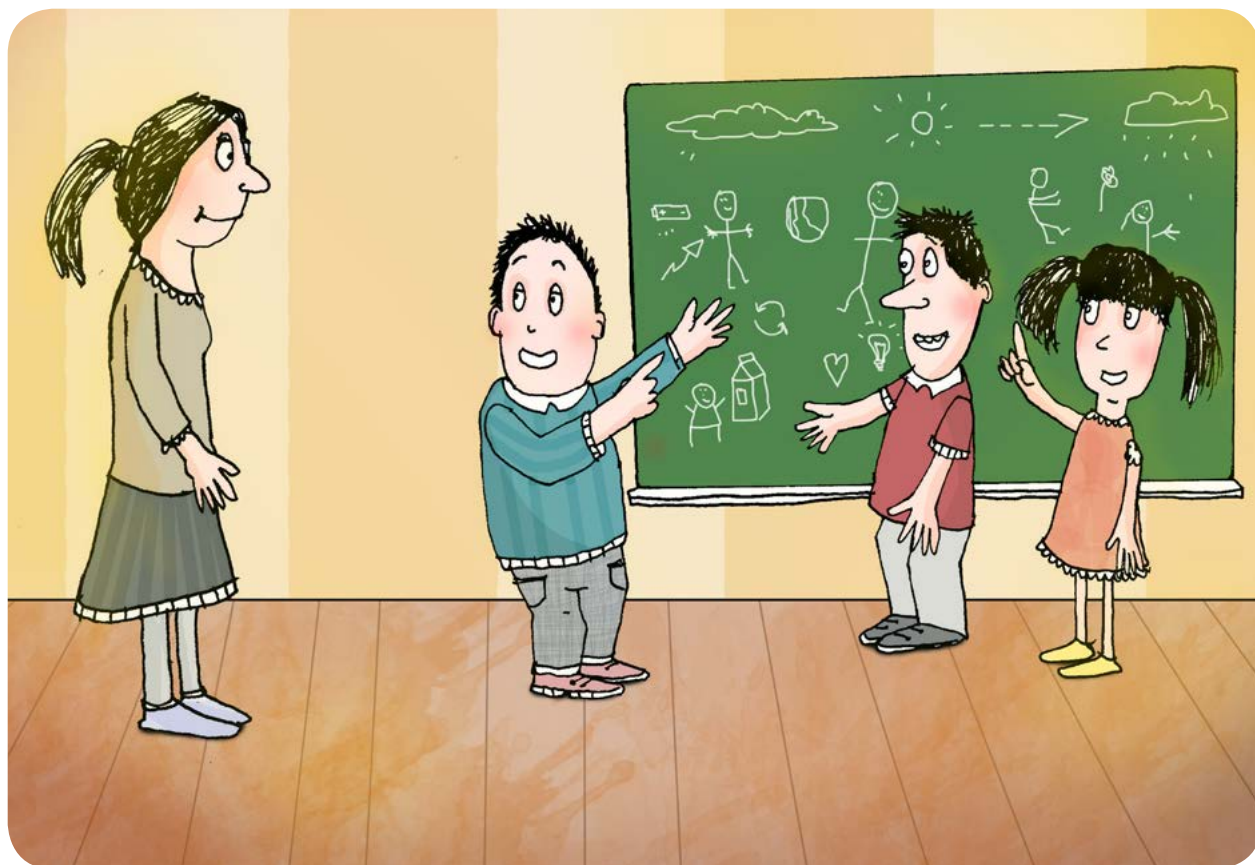
MTÜ Lastekaitse Liit peab vajalikuks järjepidevalt ellu viia ÜRO lapse õiguste konventsiooni rakendamist puudutavaid uuringuid (eelmisel aastal avaldati uuring "Laste osaluse toetamine ja kaasamine otsustusprotsessides", mille fookuses oli KOV'i tasand).

Käesoleval aastal 01.06.-15.10. läbi viidud uuring keskendus keskkonnale, millega lapsed ja noored igapäevast kokku puutuvad – koolile. Uuringu "Laste osaluse toetamine ja kaasamine koolis" eesmärgiks oli laste ja noorte seas läbiviidava küsitluse käigus välja selgitada, mil määral kaasavad koolid lapsi koolielu puudutavatesse otsustesse, mil viisil ja mis teemadel nad seda teevad. Samuti, kas kaasamine on laste ja noorte arvates piisav, mis teemadel nad sooviksid sõna sekka öelda, ning mil viisil nad seda kõige meelsamini teeksid. Tulemused on väga huvitavad, sealhulgas keelegrupiliste erinevuste osas.

Kokku osales uuringus 1787 (1383 eesti ja 404 vene emakeelega) last ja noort. Soolises lõikes: 766 mees- ja 1021 naissoost vastajat. Vastajate vanus 7-26, keskmine vanus 12,35 eluaastat. Positiivsena saab välja tuua, et küsimustikule vastasid eestikeelsed õpilased 212-st ja venekeelsed õpilased 63-st koolist üle Eesti (esindatud nii põhikoolid, gümnaasiumid, kutsekoolid kui ka lasteaiad (1 vastaja) ja ülikoolid (1 vastaja TÜ, 1 vastaja TLÜ), samuti olid vastajad viiest väljaspool Eestit asuvast koolist (Soome, Saksamaa)). Teema olulisust ja aktuaalsust ühiskondlikul tasandil näitab lisaks uuringust osavõtu aktiivsusele ka asjaolu, et lapsed ja noored tegid väga palju ettepanekuid koolis osalemise ja kaasamise edendamiseks. MTÜ Lastekaitse Liit on väga tänulik kõikidele uuringus osalenud lastele ja noortele ning nende juhendajatele.

Kool on laste ja noorte elus tähtis sotsiaalne keskkond, mis peab olema turvaline ning toetama õpilaste igakülgset arengut. Kooli eesmärgiks peab olema õppekeskkonna arendamine, kus õpilased on motiveeritud ja rahulolevad. Ainuüksi 1. klassi läks 2014/2015 õppeaastal ca 15 000 õpilast. Üldhariduskoolide päevaõppe ca 137 000 õppuri õpetamine ja kasvatamine on väljakutse mitte ainult kodu ja kooli, vaid kogu ühiskonna jaoks. ÜRO lapse õiguste konventsiooni aluspõhimõtete kohaselt on laps autonoomne ja aktiivne õiguste kandja, olenemata oma vanusest. See põhimõte on väljendatud konventsiooni artiklis 12, mis sätestab

lapse õiguse oma seisukohale igas teda puudutavas küsimuses ning õiguse ära kuulamisele ja arvesse võtmisele lähtuvalt tema eest ja küpsusest. Kaasamine on aktiivne tegevus, millega edendatakse laste ja noorte võrdväärset rolli ühiskonna liikmetena, ning on ennekäike tegevus, mis edendab laste ja noorte enda kogemust osalejaks olemisest.

Õpetajatel ja koolil tervikuna on seega kaasajatena tähtis roll. Samas vastutus laste kodanikuks kasvatamisel ei ole üksnes koolil, oluline roll on ka toetaval kodul, koolivälisel tegevusel (organisatsioonid, huviringid), ning ühiskonna hoiakutel tervikuna. Arenenud demokraatiat

iseloomustab ühiskonna kõigi sotsiaalsete rühmade (sh laste ja noorte) huvide ja vajadustega arvestamine ning nende sotsiaalne kaasatus.

Lapsi puudutavate otsuste tegemisel on vaja kuulata ka laste häält: „Oluline, et suuri otsuseid ja valikuid ei tehtaks ilma õpilaste arvamust

arvestamata, ja arutataks kõigiga otsuse tegemise vajalikkust või mittevajalikkust,“ rõhutas uuringus 13-aastane tüdruk Käापalt.

Käesoleva uuringu üheks eesmärgiks on tekitada ühiskonnas aktiivset arutelu laste osalemisest ja kaasamisest koolikeskkonnas.

Uuringutulemused kinnitasid, et koolidel tuleb olla senisest aktiivsem õpilaste kaasamisel, osalemisvõimaluste loomisel ja laste ja noorte osaluse toetamisel. Kaasamine annab õpilaskonnale sõnumi, et ka nende arvamused on kaal õpikeskkonna kujundamisel. Õpilaste poolt eelistatud teemad, kaasamise viisid ja kanalid aitavad muuhulgas aktiveerida õpilasi oma arvamust avaldama, mis omakorda parandab koolisisest kommunikatsiooni tervikuna ja suurendab õpilaste rahuolu kooliga.

“Käesoleva uuringu üheks eesmärgiks on tekitada ühiskonnas aktiivset arutelu laste osalemisest ja kaasamisest koolikeskkonnas.”

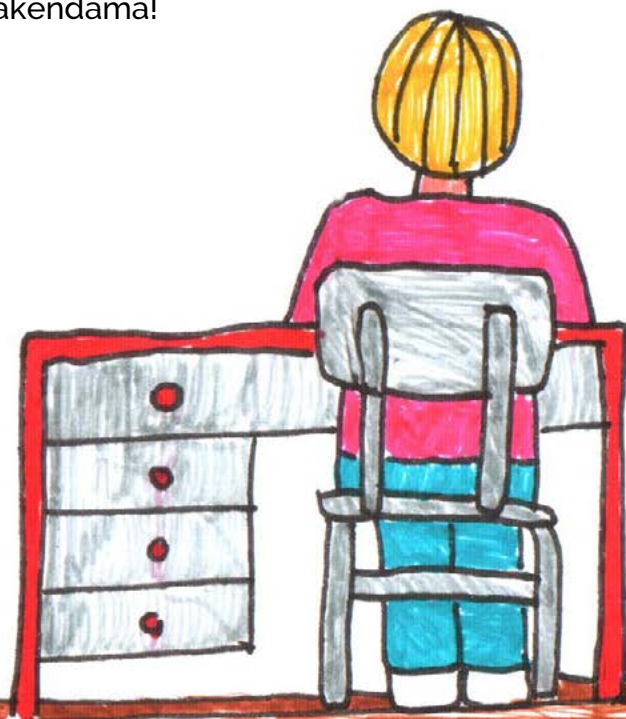
Koolidel on seega vaja senisest enam pöörata tähelepanu asjaolule, et laste ja noorte kaasamine edendab koolielu

ja tugevdab ühtekuuluvust kooli tasandil.

Suured tänud koostööpartneritele, kes küsimustiku levitamisele kaasa aitasid:

Eesti Õpilasesinduste Liit, Eesti Noorteühenduste Liit, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, Eesti Noorsootöö Keskus, Haridus- ja Teadusministeerium (eraldi tänu Tiina Petersonile), jpt. Uuringu koostamist toetas Sotsiaalministeerium läbi Hasartmängumaksu Nõukogu.

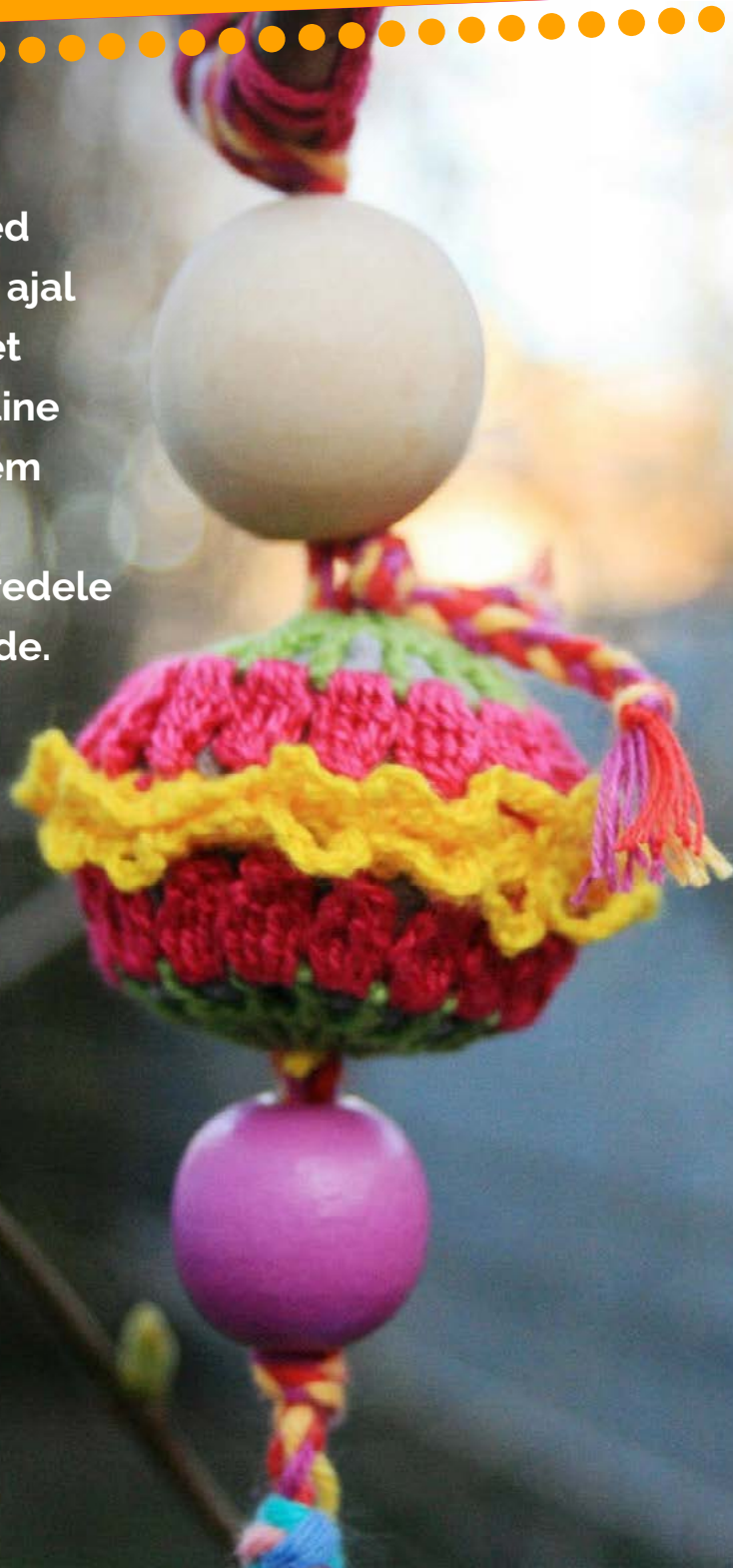
Julgustame kõiki uuringu tulemustega tutvuma, ettepanekuid arvestama ja parimaid praktikaid ka oma omaavalitsuses rakendama!

SÕPS toob käsitööhuvilised emad kokku

Johanna Vallistu, SÕPS

Eestis on värsketel vanematel võimalus lapsega tema esimesed 1,5 eluaastat kodus olla ning sel ajal saada varasema palgaga võrdset toetust ehk vanemahüvitist. Selline maailmas erakordne toetuskeem aitab luua lapsele turvalise kasvukeskkonna ning annab peredele lapse planeerimisel julgust juurde.

Samas on Eestis rakendatud vanemahüvitise süsteemil ka omad varjuküljed. Esiteks on valdav enamus kodus olijatest emad, kelle pikaajalist „koolitust“ pühendumuse, distsipliini, paindlikkuse,

lābirāākimis-
oskuste ja
kōikide muude
vāikese inimese
kasvatamisel
omandatavate
oskuste osas
tōōa n d j a d

“Seni on aga kodus olemise ajal töötamine vähe levinud ning ka tööandjate avatus paindlikele töövõimalustele madal.”

kahjuks enamjaolt arvesse ei võta. Ühiskondlik diskussioon palgalõhe teemal toob tihtipeale meeste ja naiste palgalõhe põhjendusena välja just selle, et kodus olemise ajal ei omanda naised vajalikke kogemusi ja oskusi, et karjääriredelil edasi pürgida ehk tekib karjääriauk.

Teiseks oluliseks kitsaskohaks võib lugeda toetuse suuruse sõltuvuse toetuse saaja varasemast sissetulekust. Nii on näiteks varakult vanemateks saanutel paratamatult oht jääda nõlukku mingi sissetuleku määra juurde, mis võiks karjääri algusaastatel muidu kiirelt tõusta. Ei pea siis imestama, et esimese lapse saamise vanus liigub naistel jõudsalt kolmekümne suunas, eemale vanusest, mil see oleks bioloogiliselt kõige soodsam.

Nende kahe murekoha lahendustest üks oleks kindlasti koduste vanemate senisest suurem võimalus olla paindlikult

tööellu kaasatud ka lapse sünnile järgnevatel aastatel. Nii säiliks ja suureneks kogemustepagas ja tekiks ka võimalus teenida vanemahüvitisele lisa. Hetkel on seaduses lubatud vanemahüvitise saamise ajal

töötada hüvitise määra ulatuses ehk 2014 aastal teenida 320 eurot sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu kuus, ilma et hüvitise

suurus väheneks. Seni on aga kodus olemise ajal töötamine vähe levinud ning ka tööandjate avatus paindlikele töövõimalustele madal.

Mainitud kitsaskohtadele lahenduste leidmiseks loodi 2014 aasta veebruaris MTÜ Mängurõõm, mille eesmärk on luua ja propageerida paindlikke töövõimalusi

kodustele vanematele. MTÜ esimene tegevus on olnud sotsiaalse brändi SÕPS käivitamine. SÕPS koondab käsitööhuvilisi väikeste lastega kodus olevaid vanemaid ning pakub neile võimalust teenida arendavate mänguasjade loomisega väikest ametlikku lisateenistust ning olla kaasatud huvitavasse ettevõtmisesse. Emad saavad SÕPSilt materjalid ja juhised ning võivad endale sobival ajal heegeldada värvilisi vankrikõrinaid, palle jt arendavaid mänguasju beebidele.

SÕPSi võrgustikus on hetkel 9 rõõmsat ema, kes elavad erinevais Eesti paigus ning suhtlevad omavahel peaaesjalikult interneti kaudu. Lähestikku elavad emad saavad aeg-ajalt ka kokku, et muljetada oma tegemiste, uue loomingu ja ka laste üle.

Senine tegevus SÕPSi käsitöömeistrite võrgustikuga on näidanud, et taolises vabas vormis toimivates algatuses osalemine on kodus olevatele emadele oluline. On üks asi käia erinevates beebiringides ja tegeleda lapse arenguga, kuid olulised on ka võimalused iseenda eneseväljenduse, õppimise ja loomingu arendamiseks. On ainult rõõm, et mitmed SÕPSi meistrid on välja mõelnud ka juba oma vahvad tooted, mida oma internetipoes müüme.

SÕPSi lühikest tegutsemisaega võib näha ka kui testprojekti – kas on üldse võimalik lapsega kodus olles tööd teha? Oleme näinud, et loomulikult on see võimalik, kuid tihtipeale võib see ilma lisatoeta olla keeruline. Seepärast loodame, et ühest küljest jätkub ühiskondlik diskussioon vanemahüvitise süsteemi paindlikumaks muutmise osas ning teisest küljest tekib uudseid võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks.

Kui oled SÕPSi tegemistest rohkem huvitatud, siis külasta kindlasti meie facebooki lehte või kirjuta meile info@sops.ee

Marko Pikkat: lapsi ei tasu alahinnata!

Marko Pikkat on noor kunstnik, kes on aastaid teinud illustratsioone Lastekaitse Liidu erinevatele töödele ning hiljuti avastas enda jaoks joonmeedia meie noortekonverentsil. Lisaks sellele annab ta välja aega ka Muinasjutukalendrit. Uurisimegi tema käest mis see on ja miks see on?

MUINASJUTUKALENDER 2015

Marko Pikkat

Kuidas sündis esimene Muinasjutukalender?

Kuna ma olen kogu aeg palju joonistanud, tekkis üks hetk mõte, et võiks teha kalendri. Alguses ma ei mõelnud üldse selle peale, et teha kohe muinasjutukalender. Kui siis aastal 2009 tekkis soodne võimalus anda kalender välja, hakkasin nuputama, et milline ta olla võiks. Tegin palju erinevate kujundustega variante, aga õige polnud ükski. Lõpuks tuli mõte, et kirjutaks pildi juurde jutu ka! No ja nii siis sündiski muinasjutukalender. Sellel ajal mul ei olnud kogemusi kujundamisega ja ei osanud paljusid asju arvestada, numbrid tulid hästi pisikesed ja tekst lühike. Tähtpäevi polnud vist isegi märgitud ja veel mõned vead, aga ikkagi päris enda trükilõhnaline kalender!

Järgmine aasta jäi kalender vahele! Plaanid olid vägevad, aga asja ei saanud. Ühe kalendri kujundasin aga küll – Torevantsikalender. See oli väiksetiraažiline tellimus ja seda palju ei kuulutatud! Ja peale seda on kolmel aastal Muinasjutukalender ikkagi ilmunud!

Kellele muinasjutukalender on mõeldud?

Tekste kirjutades ei mõtle ma, et kirjutan lastele. Ma see aasta natuke piirasin, et „äkki lapsed ei saa aru“ aga muutsin

ennast kohe – vahet ei ole, ei tasu lapsi alahinnata. Igaüks saab omamoodi aru ja see ongi tore! Jutud ja pildid on mõeldud kõikidele. Võib-olla laps ei saa mõnest kalambuurst aru, aga see pole absoluutselt oluline. Kui ta kunagi peaks uuesti lugema ja siis taipama – see on ju palju toredam!

Kas pildid on juttude järgi või vastupidi?

Jutud on alati piltide järgi. Need on tavaliselt aasta aja jooksul joonistatud piltide järgi. See aasta on kolm spetsiaalselt kalendri jaoks joonistatud pilti, aga tekst tuli ikkagi pärast. Kõigepealt valin ma kalendrisse pildid, siis panen üldise kujunduse paika, siis panen kalendri kuupäevad paika ja siis kui kõik muu on korras, vaatan pilti ja tuleb jutt! Ma olen oma juttude suhtes suhteliselt kriitiline ja peale kalendri ilmumist ma neid üle lugeda ei armasta – tahaksin kohe midagi ära muuta!

Kust Muinasjutukalendrit on võimalik saada?

Kalendri saamiseks tuleb ühendust minuga võtta kas meili teel markopikkat@gmail.com või Facebooki fännilehe kaudu www.facebook.com/pildiloomaaed. Kalendrid on olnud ka väiksemates poodides müügil, aga selle kohta leiab täpsemat infot Facebookist.

www.facebook.com/pildiloomaaed
markopikkat@gmail.com

Kas Sinul ja Su lähedastel on helkur küljes?

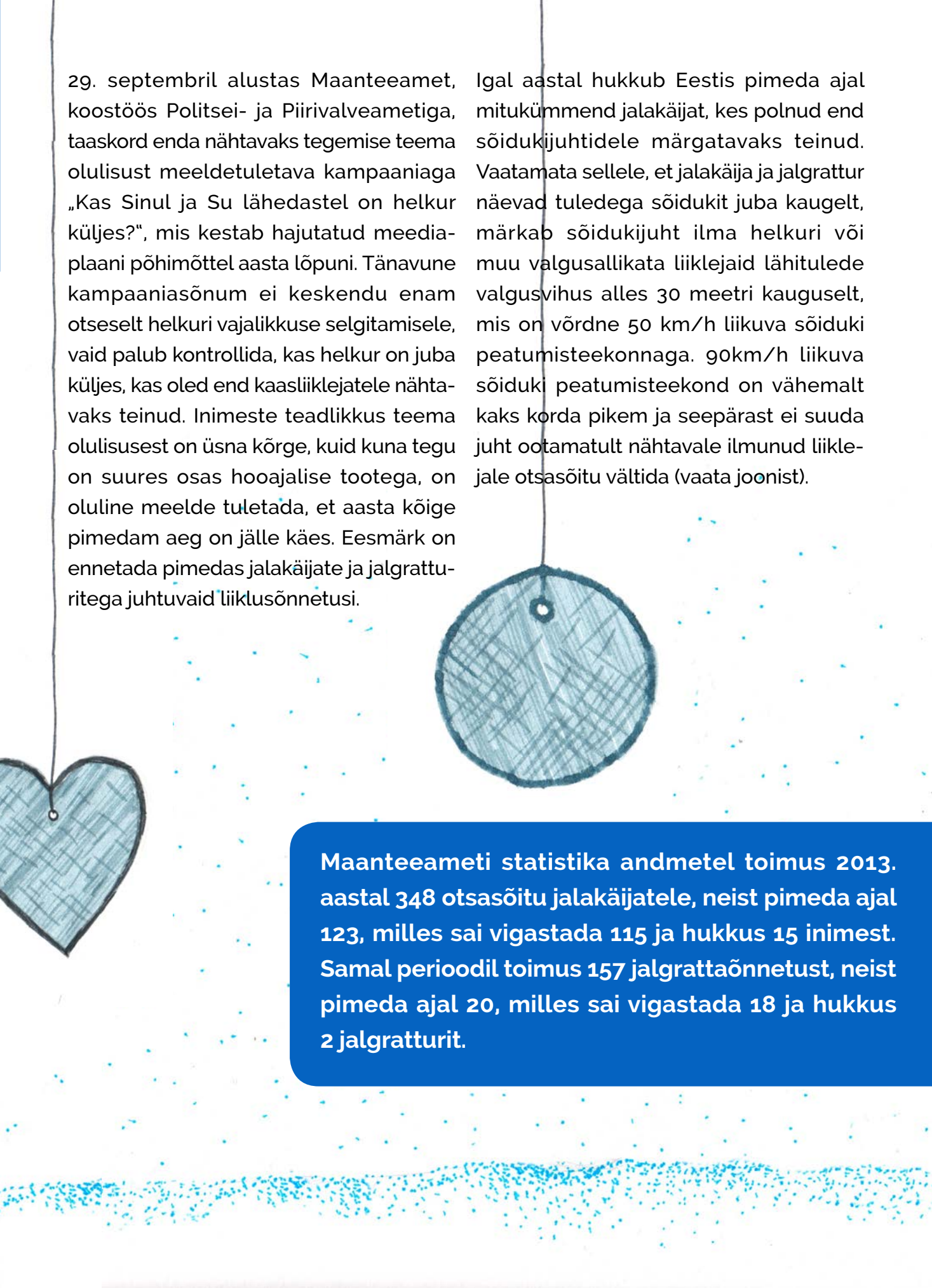
Maanteeameti ennetustöö osakond

Kätte on jõudnud aasta kõige pimedam aeg, mil lisaks vähesele päevavalgusele halvendavad nähtavust vihma- ja lumesajud ning udu. Päev-päevalt pikenev pimedaaeg kujutab endast järjest suuremat ohtu nii kõndivale ja busi ootavale jalakäijale kui ka jalgratturile.

Öööööööd on meil pikad, teeme end nähtavaks!

29. septembril alustas Maanteeamet, koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga, taaskord enda nähtavaks tegemise teema olulisust meeldetuletava kampaaniaga „Kas Sinul ja Su lähedastel on helkur küljes?“, mis kestab hajutatud meediaplaani põhimõttel aasta lõpuni. Tänavune kampaaniasõnum ei keskendu enam otseselt helkuri vajalikkuse selgitamisele, vaid palub kontrollida, kas helkur on juba küljes, kas oled end kaasliiklejatele nähtavaks teinud. Inimeste teadlikkus teema olulisusest on üsna kõrge, kuid kuna tegu on suures osas hooajalise tootega, on oluline meelde tuletada, et aasta kõige pimedam aeg on jälle käes. Eesmärk on ennetada pimedas jalakäijate ja jalgratturitega juhtuvaid liiklusõnnetusi.

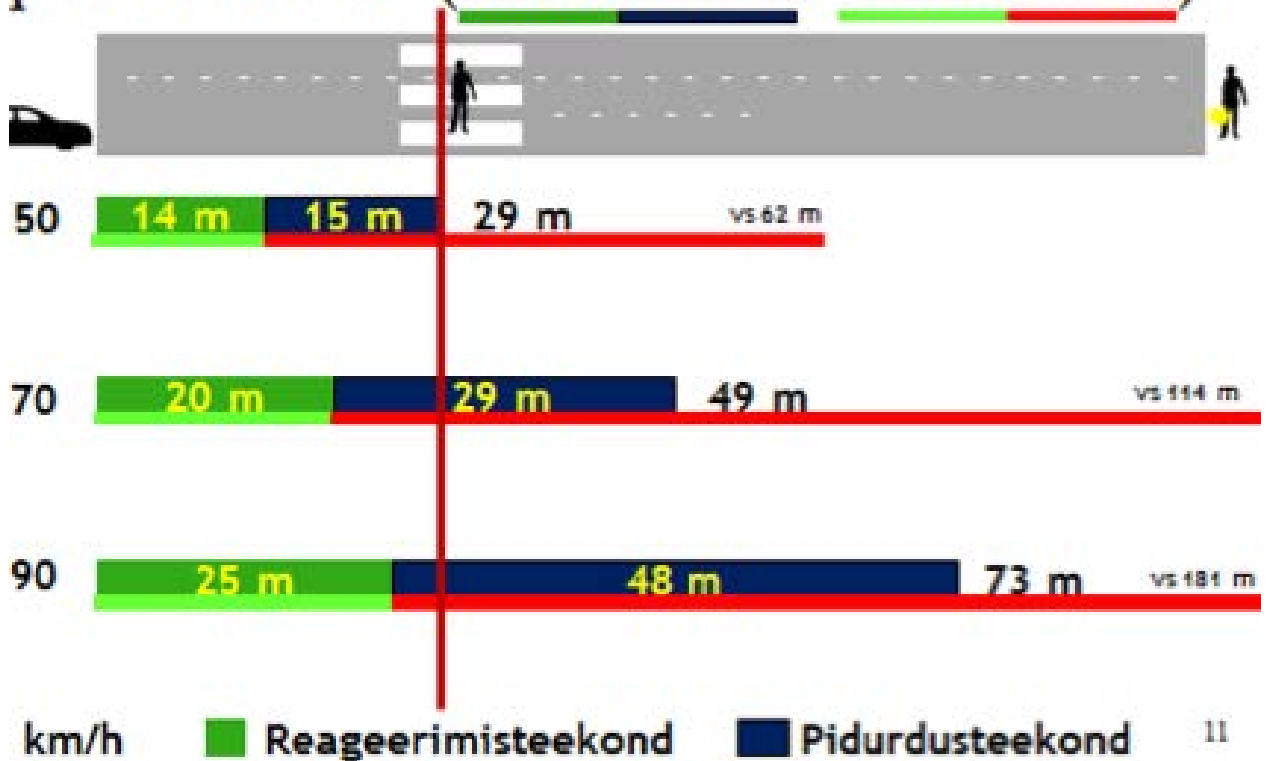
Igal aastal hukkub Eestis pimedal ajal mitukümmend jalakäijat, kes polnud end sõidukijuhtidele märgatavaks teinud. Vaatamata sellele, et jalakäija ja jalgrattur näevad tuledega sõidukit juba kaugelt, märkab sõidukijuht ilma helkuri või muu valgusallikata liiklejaid lähitulede valgusvihus alles 30 meetri kauguselt, mis on võrdne 50 km/h liikuva sõiduki peatumisteedega. 90 km/h liikuva sõiduki peatumisteed on vähemalt kaks korda pikem ja seepärast ei suuda juht ootamatult nähtavale ilmunud liiklejale otsasõitu vältida (vaata joonist).

Maanteeameti statistika andmetel toimus 2013. aastal 348 otsasõitu jalakäijatele, neist pimedal ajal 123, milles sai vigastada 115 ja hukkus 15 inimest. Samal perioodil toimus 157 jalgrattaõnnetust, neist pimedal ajal 20, milles sai vigastada 18 ja hukkus 2 jalgratturit.

SÕIDUKI PEATUMISTEEKOND KUIVA JA LUMISE TEEKATTE PUHUL

Kiirus + reageerimisteed + pidurdusteed = peatumisteed (kuiv teekate vs lumine teekate)

Korraliku helkuriga jalakäija ja nähtavaks tehtud jalgrattur on sõidukijuhile lähitulede valguses nähtavad 130-150 meetri kauguselt, andes piisavalt aega sõitu aeglustada ja jalakäijast või jalgratturist ohutult mööduda.

Asulavälisel teel, kus puudub kõnnitee, peab jalakäija liikuma vasakpoolsel teepeenral, nägemaks vastutulevaid sõidukeid ning jalgrattur paremal, sõidutee ääres.

Halva nähtavuse korral või pimedal ajal, nii maanteel kui valgustatud linnatänaval, on jalakäija kohustatud kasutama helkurit, ohutusvesti, taskulampi või muud nähtavust parandavat varustust, samuti peab nähtavaks tegema ka ratastooli - taga vasakul küljel punane helkur või punane tuli. Jalgrattal peab pimedal ajal küljes olema ees valge ja taga punane tuli, samuti parandab jalgratturi märgatavust nii valgel kui pimedal ajal ohutusvest või helkurmaterjaliga varustatud ereda-värviline riietus.

Kuidas end kaasliikejatele nähtavaks teha?

- Helkur on soovitatav paigaldada üleriidetel samale kõrgusele sõiduki tuledega, seega umbes 50-80 cm maapinnast, nii paistavad sõiduki tuled helkurile peale ja see peegeldab valgust juhi silmadesse.
- Rippuva helkuri võib haaknõelaga kinnitada küljetasku voodri külge: valgel ajal saab seda taskus hoida.
- Ühe helkuri olemasolu korral kinnita see keha sõiduteepoolsele küljele. Turvalisem on kasutada kahte helkurit korraga, ühte paremal ja teist vasakul küljel.
- Praktilised on helkurpaelad, mida saab õmmelda otse riie teele. Eelista hästi nähtavaid kohti nagu jope alumine äär, varruka otsad või ülestõstetud krae tagumine külg. Jälgi, et helkurpael pole õmmeldud kohale, kus riie kortsus (varrukas küünarnuki kohal) - see muutub kiiresti kasutamiskõlbmatuks.
- Tähtis on, et helkur on nähtav igast küljest. Jope rinnatasku kohal rippuvast helkurist ei ole tagant lähenevale sõidukijuhile kasu.

Kuidas helkurit valida?

Jalakäija helkuri märgistusel peab olema:

- Tootenimetus - nimetusena peab tootel olema „helkur“. Kui see puudub, ei pruugi olla tegemist kvaliteetse helkuriga; Lisaks eelnevale tuleb kontrollida, kas allpool nimetatud nõuded helkurile on täidetud.
- Andmed tootja kohta;
- CE – vastavusmärgis tootel või selle pakendil;
- Viide standardile EN 13356:2001 - sätestab nõuded helkuri kvaliteedile. Helkuril peab olema peegeldavat pinda vähemalt 15-50 cm² ühe külje kohta. Samuti on standardis määratud helkuri reflekteeriva ala tagasipeegeldumise omadused. Eelistada alati pigem suuremaid kui väiksemaid helkureid. Jälgi, et helkuri pinnal olev kiri või trükipilt ei oleks ülemäära suur, ehk ei kataks kogu helkuri pinda;
- Eestikeelne kasutusjuhend teksti või pildina;

Mida veel silmas pidada?

- Helkur vali selle põhjal, kas märgistusele esitatavad nõuded on täidetud ning kas helkuri suurus on lubatud piires, mitte hinna järgi. Pea meeles, et helkuri pesumasinas pesemine kahjustab helkuri helkimisomadusi. Kahjustunud või määratud helkur vaheta uue vastu.

Kas vanavanemad on kohustatud oma lapselapsi ülal pidama?

Advokaadibüroo Valge&Uiga vandeadvokaat Li Uiga

Vanavanem – õnn või õnnetus?

Vanasti räägiti ikka, et kõige õigem laps on lapselaps. Vanavanemad abistasid oma lapsi nende laste kasvatamisel, lapselapselast tunti rõõmu, temaga oli aega tegeleda ja püüti täita need lüngad, mis oma lapse kasvatamisel vajaka jäid. Ikka oli vanaema-vanaisa see, kes leidis alati võimaluse anda lapselapsele kommiraha, raha bussisõiduks või kinopileti ostmiseks. Kui oma vanematel raha ei jätkunud, sai seda vanavanematelt.

Tänapäeval on paraku elu teinud vanavanemate võimalustes omad korrektiivid ja lapselapsed on sageli jäänud enda äraelatamise kõrval tahaplaanile.

Vanavanemad on sunnitud enda ülalpidamiseks üsna kõrge vanuseni tööl käima ja lastelastega tegelemiseks enam kuigi palju aega ei jää.

Pole sugugi haruldased juhtumid, kus alaealise lapse vanemad ei suuda lapse kasvatamisega toime tulla, puuduvad vajalikud teadmised, oskused, materiaalsed vahendid ja kõige vajalikum - aeg. Lisaks lähevad kiirest elutempost, majanduslikust ebastabiilsusest vanemate omavahelised suhted sassi, mille tagajärjel asutakse eraldi elama. Tekivad vaidlused/probleemid lapste hooldusõiguse jagamisega ja ülalpidamiskulude kandmisega.

Nendest probleemidest ei jää kõrvale ka vanavanemad.

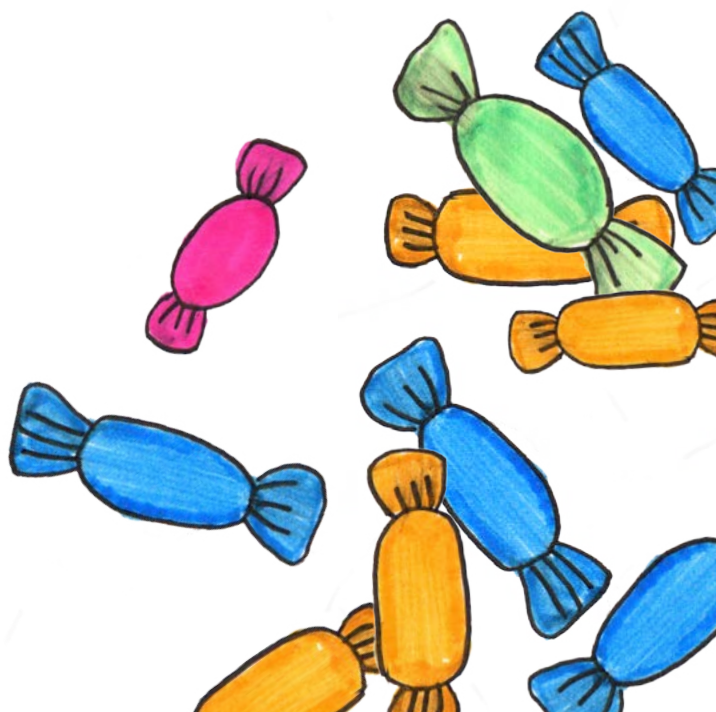
Lapsi on kohustatud ülal pidama nende vanemad. Lahus elamise korral peaks eraldi elav vanem tasuma lapse ülalpidamiseks elatist. Kui aga lahus elav vanem oma kohustust ei täida, igapäevahooldust teostaval vanemal puuduvad majandulikumad võimalused üksi kõiki kohustusi täita, mis siis saab? Kui tavaliselt on alaealiste laste ülalpidamiskohustus nende vanematel, siis viimasel ajal on kerkinud päevakorda ka nõuded ülalpidamise saamiseks vanavanematelt.

Kes ja millal saavad ülalpidamist (elatist) nõuda vanavanematelt?

Perekonnaliikmete vastastikused õigused ja kohustused on kirja pandud eelkõige perekonnaseaduses.

Kehtiva perekonnaseaduse kohaselt on ülalpidamist õigustatud saama eelkõige alaealine laps, seejärel laps, kes täisealiseks saanuna jätkab põhi- või keskhari-duse omandamist põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, kuid mitte kauem kui 21-aastaseks saamiseni ja lõpuks muu abivajav alaneja või üleneja sugulane, kes ei ole võimeline ennast ise ülal pidama.

Need on ka isikuteks, kes saavad ülalpidamist nõuda, kui seda kohustatud isiku poolt vabatahtlikult ei anta.

Isikud, kes on kohustatud ülalpidamist andma on täisealised esimese ja teise astme ülenejad ja alanejad sugulased. Esimese astme sugulased laste suhtes on nende vanemad. Teise astme sugulased on käesoleva artikli kontekstis vana-vanemad ja nende alanejad ja ülanejad sugulased (s.h. alaealise lapse tädid ja onud).

Seega on nii alaealise lapse vanematel ja kui ka vanavanematel lapse ülalpidamise kohustus. Kui ülalpidamist saama õigustatud isikuid on mitu ja ülalpidamiskohustuslane ei ole võimeline neile kõigile ülalpidamist andma, siis eelistatakse alaealist last teistele lastele, lapsi kaugema astme alanejatele sugulastele, alanejat sugulast ülenejale sugulasele ning ülenejate sugulaste puhul lähema astme sugulast kaugema astme sugulasele.

See tähendab, et lähema astme sugulane peab andma ülalpidamist enne kaugema astme sugulast, mistõttu peavad alaealist last eelkõige ülal pidama tema vanemad. Kuigi üsna sageli võib kuulda, et lahus elaval vanemal ei ole tööd, pole endalgi raha, et ära elada, kohustusi on nii palju, et midagi ei jää järele jne., siis perekonnaseaduse kohaselt ei vabane vanemad oma alaealise lapse ülalpidamise kohustusest mitte mingil juhul. Isegi kehva varalise seisundi korral ei vabane lapsevanem oma alaealise lapse ülalpidamise kohustusest ning peab kasutama tema käsutada olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt. Kuna vanem alaealise lapse ülalpidamise kohustusest ei vabane, ei saa ka vanavanematel tekkida kohustust pidada vanema asemel ise last ülal, kui vanemal ei ole lapse ülalpidamiseks piisavalt vahendeid.

Kõiki alaealisi lapsi puudutavates vaidlustes seatakse esikohale lapse õigustatud huvid, mh. saada ülalpidamist. Seadusandja selline tahe on seletatav ülalpidamiskohuslaste (nii vanemate kui vanavanemate) kohustusega hoolitseda selle eest, et laps saaks kasvamiseks ja arenguks vajaliku elatise. Ülalpidamiskohuslaste ülesanne lapse eest hoolitseda tähendab ühtlasi ka seda, et ülalpidajal lasub kohustus vajadusel teha muudatusi oma harjumuspärasel elukorralduses, et tulla toime elatise maksmise kohustusega. Kui kaaluda lapse huvi saada vanavanematelt ülalpidamist ning vanavanemate huvi säilitada oma sissetulek ja elukvaliteet, siis tuleb eelistada alaealise lapse huve, kes ei saa ise oma vajaduste rahuldamiseks midagi

“Kõiki alaealisi lapsi puudutavates vaidlustes seatakse esikohale lapse õigustatud huvid, mh. saada ülalpidamist.”

ette võtta ning kelle põhivajaduste rahuldamine sõltub täielikult ülalpidamiskohuslastest, sh vanavanematest.

Perekonnaseaduse mõtteks on tagada ülalpidamist saama õigustatud isiku (lapse) ülalpidamine ka juhul, kui ülalpidamist esimeses järjekorras andma kohustatud isik (vanem)

ei ole ülalpidamiskohustusest oma varalise seisundi tõttu vabanenud, kuid temalt ei ole võimalik seaduses sätestatud õigus-

kaitsevahendeid kasutades ülalpidamist saada või on ülemäära keeruline temalt ülalpidamist (elatist) kätte saada.

Tavaliselt toetavad vanavanemad oma lapsi vabatahtlikult lapselapse ülalpidamiskohustuse täitmisel. Seda eelkõige juhul, kui lapselapse ja vanavanema ning last hooldava vanema ja vanavanema suhted on normaalsed. Üsna sagedane on aga situatsioon, kus vanemad ei suuda peale lahku kolimist omavahelisi suhteid lahendada ja üheks mõjutusvahendiks on elatise mittemaksmine.

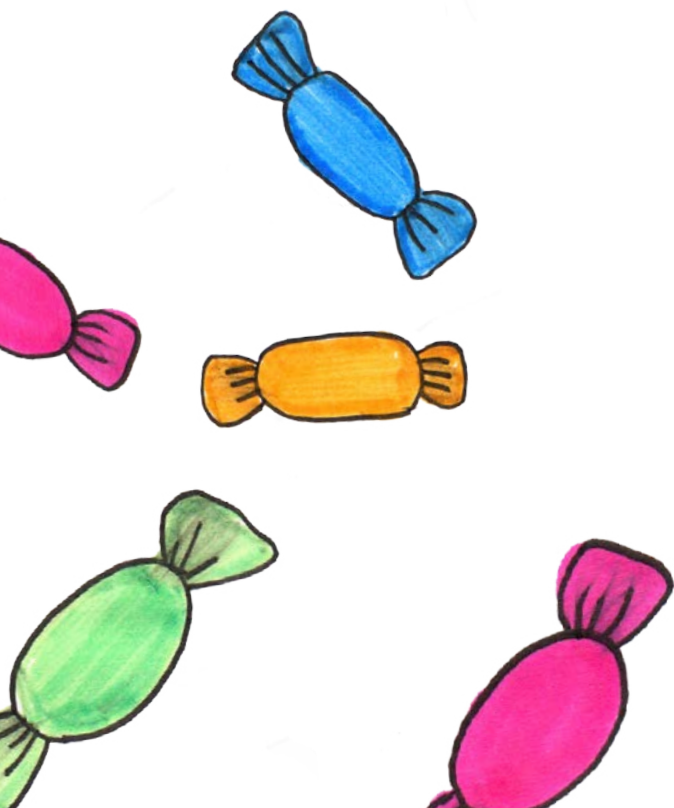
Kui vaatamata isegi kohtulahendile kohustatud isik lapse ülalpidamiseks elatist ei maksa, tekib lapsel õigus pöörduda ülalpidamiskohustusega kohustatud vanema vanemate vastu. Seejures saab vanavanemate ülalpidamiskohustus olla üksnes asenduskoustus, mis tuleb kõne alla eelkõige siis, kui lapse vanema(te)lt ei ole võimalik lapsele ülalpidamist saada.

Selline kohustus võib tekkida juhul, kui ülalpidamist andma kohustatud sugulane ei ole oma varalise seisundi tõttu ülalpidamise andmisest küll vabastatud, kuid tema vastu ei ole võimalik ülalpidamiskohustust esitada või kui ülalpidamise väljamõistmist on temalt ülemäära raske saavutada.

Vanavanemal tekib asenduskoustus ka juhul, kui vanema viibimiskoht ei ole teada, mistõttu on välistatud või raskendatud tema vastu nõude rahuldamine kohtus, aga ka juhul, kui tema vastu esitatud nõue on küll kohtus rahuldatud ja temalt on elatis välja mõistetud, kuid kohtulahendi täitmine täitemenetluses ei ole viinud soovitud tulemuseni, kuna vanemal puudub vara, mille arvel kohustust täita. Praktikas on kujunenud olukordadeks eelkõige need, kus vanem on püüdnud lapse ülalpidamist kohtuaituri vahendusel kätte saada, kuid see pole õnnestunud kas isiku mittetöötamise, tema asukoha teadmatusel või kahjuks ka tegelike sissetulekute varjamise tõttu.

Seega tekib vanavanema ülalpidamiskohustus ka siis, kui vanemalt on ülalpidamist saada õigustatud isiku kasuks elatis kohtulahendiga välja mõistetud, kuid seda ei ole reaalselt võimalik kätte saada.

Ülalpidamist antakse üldjuhul perioodilise rahalise maksena ehk elatisena. Ülalpidamise (elatiselise suuruse) kindlaksmääramisel arvestatakse õigustatud isiku, eelkõige lapse kõiki eluvajadusi, sealhulgas tema võimete ja kalduvuste kohase hariduse ja kutsealase ettevalmistusega seotud kulutusi, alaealise ülalpeetava puhul ka tema kasvatamise kulutusi. Juhul kui kohustatud pool (nii vanem kui

vanavanem) ei täida ülalpidamiskohustust vabatahtlikult, mõistab elatise õigustatud isiku (lapse) nõudel välja kohus. Perekonnaseaduse järgi vabaneb isik ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole enda muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma teisele isikule ülalpidamist, kahjustamata enese tavalist ülalpidamist. Seega otsustab ülalpidamiskohustuse olemasolu (abivajaduse) ja ülalpidamiskohustuse ulatuse (elatise suuruse) üle vaidluse korral kohus.

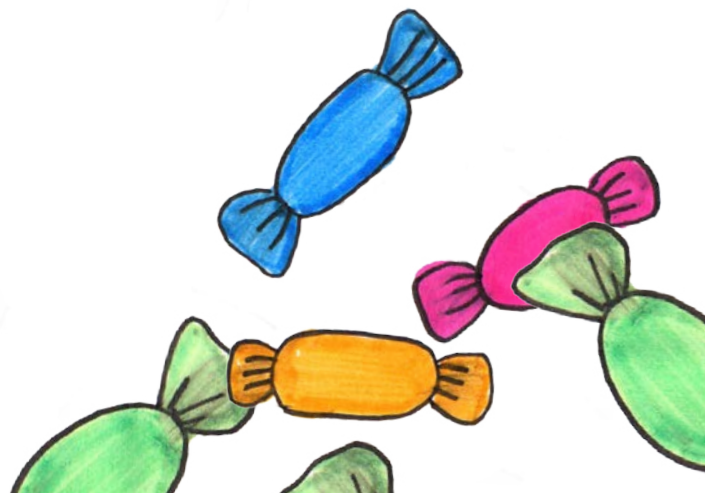
Lahtiseletatult tähendab see seda, et kui vanavanema sissetuleku moodustab üksnes riiklik pension, tal puudub kinnisvara või muu vara, mida oleks võimalik realiseerida ülalpidamiskohustuse täitmiseks, pensionist piisab aga üksnes iseenda eluvajaduste minimaalseks rahuldamiseks, siis võib kohus jätta elatise ka väljamõistmata või vähendada selle suurust alla seaduses sätestatud miinimumi.

Vanavanemad peaksid teadma ka seda, et vanavanemal, kes täidab lapse vanema asemel lapselapse ülalpidamise kohustust, on õigus nõuda lapse vanemalt, kelle asemel vanavanem ülalpidamise kohustust täitis, lapse ülalpidamiskohustuse täitmist endale.

Seega tekib ülalpidamist andnud teise järjekorra ülalpidamiskohustuslasel regressinõue esimese järjekorra ülalpidamiskohustuslase vastu. See nõudeõiguse üleminek ei tohi aga olla vastuolus ülalpidamist saama õigustatud isiku huvidega, eelkõige lapse õigusega saada ülalpidamist oma vanemalt. See tähendab, kui vanavanemal on nõue oma lapse vastu (tasutus elatise-summade tagasinõudmiseks) ja samal ajal on vanemal kohustus lapse ees, siis eelistatakse nõuet lapse ülalpidamiseks.

Lõpetuseks soovin öelda, et kuna lapsed on meie tulevik, siis on ka mõistetav seadusandja soov kindlustada nende ülalpidamine nii vanemate kui vanavanemate (nende puudumisel ka teiste sugulaste) poolt saadava abi näol. Usun, et valdav osa vanematest /vanavanematest täidavad laste ülalpidamiskohustust mitte riikliku sunni näol läbi kohtumenetluse vaid südamehääle tõttu. Lapsed on toredad ja nende arengu võimalused ei tohiks jääda materiaalsete vahendite puudumise taha.

Artikkel avaldatakse projekti Hea nõu lastega peredele raames Justiitsministeeriumi toel

SUUREPÄRANE JA VÄRSKE JÕULUKINK:

E-POOD

“Laps eesti filmis: laps aegade hõbelõngal”

Raamat “Laps eesti filmis: laps aegade hõbelõngal” kannab edasi lapse rolli eesti filmides, aitab mõista lapse vajadusi ning tugevdab teed lapsesõbraliku ühiskonna poole.

Raamat hõlmab mängufilme ajavahemikus 1947–2013. See on kõnekas periood, sest alles Teise maailmasõja järgsetel aastatel kujunes areneva filmikunstiga koos välja laps kui konkreetne kujutamiseobjekt oma kindlaks määratud rolli ja semantikaga. Nii ei tea me tihti, millisena nägid last meile eelnenud põlvkonnad, millistes olukordades last kujutati, milline oli teda ümbritsev keskkond jne. See aga on kaotus meie kultuurilise mälu jaoks.

Raamat on üles ehitatud kronoloogiliselt, mille põhjal on võimalik jälgida peateemade kulgemist ja hargnemisi filmides ning uute valdkondade lisandumist. Kokku on raamatu loetelus käsitletud 84 filmi. Esindatud on nii must-valged kui värvifilmid. Valitud fotodele on lisatud neid kätkevate filmide peamised andmed ja lühitutvustused nii eesti- kui inglise keeles.

Rännak läbi eesti filmikunsti on kingitus laste poolt sõbralikule ühiskonnale! Projekt “Laps Eesti filmis” jätkab 2003. aastal ilmunud kunstialbumiga “Lapsepõlv: Laps eesti kunstis” ja 2008. aastal avaldatud raamatuga “Laps loob maailma” loodud traditsiooni.

LISAINFO

www.lastekaitseliit.ee

ajakiri.lastekaitseliit.ee

lapsehaal.lastekaitseliit.ee

www.targaltinternetis.ee

www.kiusamisestvabaks.ee

konventsioon25.lastekaitseliit.ee

UURI KA LASTEKAITSE LIIDU LASTELAAGRITE KOHTA:

www.lastelaagrid.eu

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare

T@rgalt internetis

**Anna meile tagasidet ja soovita teemasid,
mida võiksime järgmistes numbrates kajastada.**

ajakiri@lastekaitseliit.ee

